

Erasmus+

**BaGMIVI - Bridging the Gap between
Museums and Individuals with Visual
Impairments**

**KA2 - Cooperation and Innovation for Good
Practices**

Benyújtás éve: 2014.

1. Szellemi Termék: Igényfeltáró tanulmány

A projekt adatai

Alprogram	Stratégiai partnerség az oktatás, képzés és az ifjúságügy területén
Projektszerződés száma	2014-1-EL01-KA200-001631
A projekt címe	BaGMIVI - Bridging the Gap between Museums and Individuals with Visual Impairments
Kedvezményezett szervezet hivatalos neve (latin betűvel)	PANEPISTIMIO THESSALIAS
Kapcsolattartó személy (cím, keresztnév, vezetéknev, e-mail cím)	Dr. Vassilios Argyropoulos, vassargi@uth.gr
1. Szellemi termék (O1)	2014/09/01 – 2015/03/31.

1. Vezetői összefoglaló

A jelen szellemi termék (O1: Igényfeltáró tanulmány) a "BaGMIVI: Bridging the Gap between Museums and Individuals with Visual Impairments", "2014-1-EL01-KA200-001631 kódszámú európai projekt részét képezi. A projekt koordinátora a University of Thessaly és Dr. Vassilios Argyropoulos.

A BaGMIVI Projekt elfogadott projektterve szerint a projekt első szellemi terméke (O1) egy igényfeltáró tanulmány, amely az alábbi tevékenységeket foglalta magába:

1. Szakasz: Szakirodalmi áttekintés.

A projekt első szakaszában áttekintettük a múzeumok és a látássérült személyek vonatkozásában releváns vizsgálatokat, kutatási adatokat. A szakirodalom áttekintése mind nemzetközi, mind nemzeti szinten zajlott, és kiterjedt beszámolók, könyvek és szaklapok elemzésére is.

2.Szakasz: Releváns kutatás

A második szakasz során látássérült személyekkel és látássérült gyermekeket tanító gyógypedagógusokkal készítettünk interjúkat azzal a céllal, hogy információkat kapjunk eddigi tapasztalataikról, a múzeumok akadálymentes hozzáféréseinek mértékéről és a látássérült gyermekek befogadásának a múzeumokban korábban tapasztalt mértékéről. A második szakaszban továbbá kérdőívet állítottunk össze múzeumi dolgozók számára, amellyel a látássérült látogatókkal kapcsolatos igényeiket és tapasztalataikat kívántuk feltárni.

Az első szellemi terméket (O1) összeállító partnerek (köztük a projekt vezetője):

1. UNIVERSITATEA BABES BOLYAI (Románia)
2. BULGARIAN ASSOCIATION FOR EDUCATION OF VISUALLY IMPAIRED CHILDREN (Bulgária)
3. SOFIISKI UNIVERSITET SVETI KLIMENT OHRIDSKI (Bulgária)
4. EÖTVÖSLORÁND TUDOMÁNYEGYETEM (Magyarország)
5. UNIVERSITY OF THESSALY (Görögország - Koordinátor)

Ezen adatok elemzésével készült el az első szellemi termék (O1), amely az igényfeltáró tanulmány. Az alábbiakban röviden ismertetjük a szakirodalmi áttekintés (1. szakasz), majd a kutatás eredményeit (2. szakasz).

Szakirodalmi áttekintés: A BaGMIVI Projekt elméleti kerete (az Igényfeltáró Tanulmány 1. szakasza)

A szakirodalom áttekintése során a BaGMIVI projekt elméleti keretét alakító kulcsfontosságú tények és alapvető tudnivalók kerültek feltárára (ld 1. Szövegdoboz):

- 1.1 A fogyatékos személyek jogai – a fogyatékos társadalmi modellje
- 1.2 A múzeumok oktatási és társadalmi szerepe a XXI. században
- 1.3 Akadálymentes hozzáférés
- 1.4 A látássérült személyek és a múzeumok kapcsolata
- 1.5 A törvényi háttér és a gyakorlat összefüggései (Görögország, Bulgária, Románia, Magyarország).

1. szövegdoz: Az O1 szakirodalmi áttekintésének legfőbb témái

2.1 A fogyatékos személyek jogai – A fogyatékos társadalmi modellje

A BaGMIVI projekt célja a múzeumok akadálymentes hozzáféréseinek javítása a látássérült személyek számára, ami egy újabb lépés a kulturális javak akadálytalan élvezetének minden embert megillető jogának eléréséhez. E célkitűzés összhangban áll számos nemzetközi egyezményrel, amelyek elismerik a kulturális javak élvezetének minden embert megillető jogát (pl. ENSZ, 1948, 27. cikk:1; ENSZ, 2006, 30. cikk:1)

A BaGMIVI projekt elméleti keretét a fogyatékos társadalmi modellje szolgál (Barnes, Mercer & Shakespeare, 1999; Oliver, 1990). A fogyatékos társadalmi modellje szerint a társadalom állít olyan akadályokat, melyek elszigetelik és kizárják a fogyatékos személyeket, ezzel megfosztva őket az egyenlő társadalmi részvétel lehetőségétől. A fogyatékos társadalmi modelljének elfogadása így jelentősen hozzájárult a fogyatékos kapcsolatos szakpolitikai intézkedések és gyakorlatok, köztük a múzeumok ilyen vonatkozású formálásához (Argyropoulos & Kanari, 2015; Moussouri, 2007).

2.2 A múzeumok oktatási és társadalmi szerepe a XXI. században

A *"Bridging the gap between museums and individuals with visual impairments"* (A Múzeumok és a Látássérült Személyek Közötti Szakadék Áthidalása) olyan kezdeményezés, amely a múzeumok akadálymentes hozzáféréseinek biztosítása révén kívánja elősegíteni a látássérült személyek akadálytalan kultúrafogyasztását. Mindez összhangban áll a múzeumok, mint kulturális intézmények szerepének fejlesztésével. A XXI. Század múzeumi multidimenzionális oktatási és társadalmi szereppel bíró terek (Black, 2005; Hooper-Greenhill, 2007, 1999; Sandell, 2002). Az elmúlt évtizedekben a múzeumok újradefiniálták kapcsolatukat a látogatóikkal (Black, 2005; Vergo, 1989), amit a múzeum az International Council of Museums (Múzeumok Nemzetközi Tanácsa) által megfogalmazott definíciója is tükröz (<http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>). A múzeumok felismerték, hogy közönségük nem homogén, hanem eltérő életkorú, szükségletű és különböző háttérrel rendelkező (pl. társadalmi, etnikai, vallási, kulturális stb.) emberek alkotják, akiknek érdeklődése és elvárásai

is különbözőek (Black, 2005; Hooper-Greenhill, 1999a). Annak felismerése, hogy a közönség heterogén és hogy a múzeumok hosszú időn keresztül a társadalom csupán szűk rétegét szolgálták (Merriman, 1999), arra ösztönözte a múzeumokat, hogy újradefiniálják kapcsolatukat a közönséggel, és – válaszul a kor társadalmi változásaira - meghatározzák oktatási és társadalmi szerepüket, így nyitva a szélesebb közönség felé. A fenti háttérrel alapul véve a látássérült személyek szükségleteinek, meglátásainak és javaslatainak vizsgálata jó kiinduló pontként szolgált a BaGMIVI projekt kritikai kérdésfeltevéséhez.

2.3. Akadálymentes hozzáférés

Felismerve a közönség “frissítésének”, valamint a látogatókkal való fenntartható kommunikációnak a szükségességét, a múzeumok vizsgálni kezdték a hozzáférés kérdését és igyekeztek azonosítani a múzeumban előforduló akadályokat. Weisen (2008:247) meglátása szerint az akadályok “multidimenzionális valóságot” alkotnak, más szavakkal a hozzáférésnek számos fajtája létezik, így a fizikai, az érzékszervi, intellektuális, érzelmi/attitűdbeli, anyagi, kulturális, digitális stb. Hozzáférés (Dodd & Sandell, 1998; Weisen, 2008).

Ami a fogyatékos személyek akadálytalan hozzáférését illeti, az a múzeumokban világszerte fontos kérdés. Ugyanakkor jelentős eltérések mutatkoznak a különböző országok akadálymentesítést szolgáló intézkedéseinek és a fogyatékos személyek számára szervezett programjainak jellege, hatékonysága és szervezettsége terén (EBU, 2012; Sandell & Dodd, 2010; Weisen, 2008). A European Blind Union nemrégiben készült kutatása szerint a látássérült személyeknek a kulturális javak akadálymentes élvezetéhez fűződő joga “kismértékben biztosított” (EBU, 2012).

A társadalom és a múzeumok közötti távolság áthidalásához elengedhetetlen megvizsgálni az oktatás és a múzeumok kapcsolatát, mivel az oktatáshoz és kultúrához való hozzáférés egyik jelentős akadálya a “korlátozott oktatási lehetőségekben rejlik” (Weisen, 2008:247). E megközelítés szerint a tanárok szerepe kulcsfontosságú, hiszen minden, eltérő háttérrel rendelkező vagy eltérő szükségletű tanuló számára szervezhetnek múzeumlátogatást (Kanari, 2014; Vemi & Kanari, 2008). Ily módon a tanárok tartalmas tanulási tapasztalatot biztosíthatnak diákjaiknak, ami egyben pozitív társas élmény is lehet mindenki, így a fogyatékos tanulók számára is. Ezen élmények pedig bátoríthatják a tanulókat, hogy részt vegyenek különböző tevékenységekben, ellátogassanak eltérő helyszínekre, új készségeket sajátítsanak el és végső soron pozitívan viszonyuljanak a múzeumokhoz (Pearson & Aloysious, 1994). Az iskolával tett múzeumlátogatás gazdagítja az iskola életét és hozzájárul számos tanulási célkitűzés eléréséhez (Kanari, 2014; Rosenberg, Schroder & Wheelock, 2003), a tanárok többségi, vagy speciális iskolában szerzett

inklúzióval kapcsolatos tapasztalatai értékes információval szolgálnak a múzeumok személyzete számára és gazdagítja tudásukat (Shepherd, 2009). A múzeumok és iskolák közötti együttműködés tehát különösen előnyös a tanulók, így a látássérült tanulók számára is. Amint Castellano írja “Art Beyond Sight” c. kézikönyvében (<http://www.artbeyondsight.org/handbook/az-museum-school.shtml>): *"A múzeumpedagógusok, együttműködve az iskolák pedagógusaival és aktív, kompetens vak felnőttekkel, képesek olyan légkört teremteni, melyben a látássérült gyermekek a vaksággal kapcsolatos pozitív attitűdöt sajátíthatnak el, bátoríthatják őket az önállóságra és aktív részvételre."* A szerző kiemeli a múzeumok és iskolák együttműködését, és a múzeumlátogatásra való felkészítés fontosságát. A múzeumok abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy számtalan eszköz segítségével tehetik a művészetet és történelmet élménnyé fogyatékos és nem fogyatékos tanulók számára egyaránt. Például látó és látássérült tanulók közös látogatásai (Hayhoe, 2013) egyértelműen mutatják, hogy a szükséges adaptációt követően a múzeumok sok szempontból, így a társadalmi befogadás elősegítésében is fontos szerepet játszhatnak. A BaGMIVI projekt szintén a múzeumok és iskolák közötti stratégiai partnerségek létrejöttét kívánja elősegíteni.

2.4. A múzeumok és a látássérült személyek kapcsolata

A BaGMIVI projekt azon feltevésen alapszik, hogy a múzeumok egyik legfontosabb “missziója” nyomán szakadék keletkezik a múzeumok és a látássérült személyek között: e “misszió” a kiállítási tárgyak oly módon történő bemutatása, hogy azokat egyúttal óvják is (Argyropoulos & Kanari, 2015; Hetherington, 2000, 2003). A múzeumok e jellemző tulajdonsága, aminek következtében a “látás színterévé válnak” (Hetherington, 2000:447) a vak emberek és a múzeumlátogatás vonatkozásában központi kérdés.

Ezen akadály “lerombolása” céljából a múzeumok különböző programokat és áthidaló megoldásokat kínálnak:

- Önálló vagy vezetett tapintható tárlatok (azaz olyan múzeumlátogatás, melynek során a látássérült személy tapintással fedezhet fel eredeti kiállítási tárgyakat, műtárgymásolatokat, tapintható diagrammokat és ábrákat vagy egyéb tárgyakat (Axel & Levent, 2003; Levent, Kleege & Pursley, 2013),
- Tapintható kiállítások (azaz látássérült személyek számára szervezett, tapintás útján akadálymentesen megismerhető kiállítás) (Hayhoe, 2013 a; Kalou, 2012; Pearson, 1991),
- Tapintható anyagok (pl. releváns, tapintható könyvek, térképek, ábrák, amelyek a tapintás útján szolgálnak többletinformációval a látássérült látogatóknak) (Ginley, 2013; Landau, 2010; Ziebarth, 2010),

Szóbeli/hallható leírások [olyan eszközök, melyek a hallás útján, “narratív technikaként” szolgálnak információval a látássérült hallgatóknak, ezáltal biztosítva az akadálymentes hozzáférést (Snyder, 2003: 224)]. Mindez audio guideok, vagy az adott esemény leírásának az okostelefonra való letöltése) (Axel & Levent, 2003; Snyder, 2003; Levent, Kleege & Pursley, 2013; Ginley, 2013), Braille vagy nagybetűs szöveg, nagyító, valamint a vakvezető/segítőkutyával történő közlekedés stb. révén valósul meg (Axel & Levent, 2003; McGinnis, 1999; Ginley, 2013).

Oktatási programok, workshopok és egyéb tevékenységek látássérült tanulók és felnőttek számára (Axel & Levent, 2003; Ginley, 2013).

Bár jelentős lépéseket tettünk az akadálymentes múzeum koncepciójának kialakítása felé, a látássérült személyek még mindig számos akadállyal találkoznak múzeumlátogatásaik során, és a múzeumok látássérült személyek szempontjából vizsgált akadálymentessége nagyon változatos (EBU, 2012; Weisen, 2008). Jellemző akadály egyebek mellett a választás korlátozott volta, a kevés állandó akadálymentesített megoldás (pl. csupán egyes kiállítási tárgyak tapinthatóak, a tapintható tárlatok időszakosak stb.) (Boussaid, 2004; Candlin, 2003; Weisen, 2008), valamint hiányos a múzeumok személyzetének fogyatékosággal kapcsolatos tudása (De Coster & Loots, 2004; Kanari & Argyropoulos, 2014; Weisen, 2008), és/vagy nem adott annak a lehetősége, hogy spontán döntés eredményeképpen látogathassanak el egy múzeumba (Argyropoulos & Kanari, 2015; Boussaid, 2004; Reich et al., 2011), információhiány, ill. Az információkhoz való akadályozott hozzáférés (Weisen, 2008). A BaGMIVI projekt célja a múzeumok látássérült személyek számára történő akadálymentessé tétele, valamint az iskolák és múzeumok, ill. látássérült diákokat oktató tanárok és múzeumi dolgozók közötti együttműködés erősítése.

2.5. A törvényi háttér és a gyakorlat összefüggései: Görögország, Bulgária, Románia, Magyarország
A következőkben röviden ismertetjük a BaGMIVI projekt partnerországaiban (Görögország, Bulgária, Románia, Magyarország) készült szakirodalmi áttekintést, amely különös figyelmet szentel az adott országban a fogyatékos személyek jogait érintő törvényi intézkedéseknek, valamint a múzeumok és egyéb kulturális javak akadálymentességének.

A szakirodalom elemzése azt mutatja, hogy a partnerországokban számos jogszabály hivatott védeni a fogyatékos személyek jogait az oktatás, az épített környezet, az egészség, a munkavállalás, valamint a társadalmi, politikai és kulturális életben történő részvétel vonatkozásában. Bár a vonatkozó törvényeket, jogszabályokat, rendeleteket az egyes országok

eltérő időben ratifikálták, a fogyatékos személyek jogainak védelme koherensen és egyértelműen kirajzolódik. A Fogyatékossgal Élő Személyek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény és Fakultatív Jegyzőkönyv [(Görögország 2012-ben (4074/2012), Bulgária és a Bolgár Nemzeti Tanács 2012-ben (a közlöny 12/ 10.02.2012 számában közölte), Magyarország kormánya 2007-ben (2007. évi XCII jogszabály), Románia pedig 2010-ben (221/2010 jogszabály)] ratifikálta.

2.5.1 Görögország

Bár a partnerországokban eltérő a múzeumok és a kulturális élet akadálytalan hozzáféréseinek gyakorlata, minden ország beszámolt korábbi, releváns kezdeményezésekről. Görögországban, Athénban a Greek Lighthouse for the Blind a nyolcvanas években létrehozta a Tapintható Múzeumot (<http://www.tactualmuseum.gr/indexe.htm>). A múzeum számos történelmi korból származó műtárgy tapintható másolatának gyűjteménye (Asideri, 2004; Benaki, 1991). Ugyanakkor számos görög múzeum már a nyolcvanas évek óta szervez múzeumpedagógiai programokat fogyatékos látogatóknak, ill. Fogyatékos és speciális szükségletű tanulóknak (Kanari & Argyropoulos, 2014; Kanari & Vemi, 2012; Kulturális Minisztérium, 2004; Velioti-Georgopoulou & Tountasaki, 1997).

Az elmúlt évtized során fokozottan nőtt az akadálymentes múzeumok iránti érdeklődés Görögországban, ezt példázza a 2003. évi, a fogyatékossg európai évében született proklamáció, valamint jelentős lendületet adott a múzeumok akadálymentesítésének a 2004-es athéni olimpiai és paralimpiai játékok is (Argyropoulos & Kanari, 2015; Kanari & Argyropoulos, 2014; Levi, 2005; Tsitouri, 2004). Az elmúlt években a görög múzeumok számos programot dolgoztak ki látássérült személyek számára, köztük múzeumpedagógiai programokat látássérült gyermekeknek (Kanari & Argyropoulos, 2014; Kanari & Vemi, 2012; Tsitouri, 2004). Szintén említést érdemel a Thessalonikiben található State Museum of Contemporary Art (Kortárs Művészeti Múzeum) "A művészet tapintása" elnevezésű programja (<http://greekstatemuseum.com/kmst/education/accessibility.html>); nemzetközi kezdeményezésekben való részvétel, úgy mint az International Organization Art Education for the Blind (AEB) "Art Beyond Sight Awareness Month", azaz a "művészet a vizualitáson túl hónap", melyben az athéni régészeti múzeum vett részt (<http://www.namuseum.gr/museum/pressreleases/2009/pr05-2009/pressrelease05-gr.html>); időszakos tapintható és multiszenzoros élményt nyújtó kiállítások (Chaitas & Trada, 2010; Emmanouil & Avgoulas, 2011; Kalou, 2012); időszakos és állandó tapintható kiállítások, pl. az athéni Bizánci és Keresztény Múzeum (EBU, 2012; Konstantios, 2008). Sok esetben a múzeumok

a látássérült embereket segítő szervezetekkel, ill. látássérült személyekkel együttműködve dolgozzák ki programjaikat, szolgáltatásaikat, a tapintható tárlatokat és készítik el a vak látogatók számára a Braille és egyéb, tapintható anyagokat (Emmanouil & Avgoulas, 2011; Kalou, 2012; Konstantios, 2008).

A látássérült emberek ugyanakkor továbbra is számos akadállyal találkoznak a görög múzeumokban, mivel a tapintható tárlatok többsége időszakos, és nagyvárosokban, pl. Athénben és Thessalonikiben kerülnek megrendezésre (Levi, 2005; Tsitouri, 2005). Az egyes múzeumok akadálymentes szolgáltatásai között hatalmas az eltérés (Nakou, 2010), a vidéki múzeumok pedig számos infrastrukturális, pénzügyi, és a fogyatékosokkal kapcsolatos tudás hiányából fakadó akadállyal szembesülnek, amikor látássérült látogatók számára szeretnék múzeumukat akadálymentesíteni (Kanari & Argyropoulos, 2014).

2.5.2 Bulgária

A bolgár kormány néhány kulcsfontosságú, stratégiai dokumentumot ratifikált, amelyeknek közös célja a fogyatékos személyek jogainak védelme. Ezek az alábbiak:

"A Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségét Biztosító Stratégia 2008 - 2015", melyet 2015-ben, a fogyatékos személyek jogaiért tett nemzeti lépések megvalósulásának monitorozását követően aktualizált a kormány. E stratégia 8 célkitűzése közül a hetedik a "sport, szabadidő, turizmus és kultúra egyenlő esélyű hozzáférése" magában foglalja:

- i. részvétel kulturális és szórakoztató eseményeken,
- ii. A fogyatékos gyermekek tehetséggondozásához szükséges feltételek megteremtése, a gyermekek kreativitásának kibontakoztatása, valamint a művészeti iskolák, a művészek és zenészek kreatív közösségeinek, a múzeumoknak, galériáknak és kulturális intézményeknek az ösztönzése arra, hogy tevékenységeikbe bevonjanak fogyatékos gyermekeket,
- iii. művészeti alkotások hozzáférése,
- iv. sporttevékenységek, szórakozás, turisztikai tevékenység során biztosított, a fogyatékos személyekkel folytatott kommunikációban jártas segítők,
- v. művészeti, kulturális és sporttal kapcsolatos projektek kidolgozása fogyatékos személyek és szervezeteik számára,
- vi. a tudomány, művészet, valamint a fogyatékos gyermekek sportban való részvétele terén kidolgozott, integrált képzések lebonyolítása,
- vii. a fogyatékosokkal kapcsolatos jártasságot növelő képzések rendszeres szervezése a művészet, kultúra és turizmus területén tevékenykedő szervezetek munkatársai számára stb.

A "Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Akcióterv 2014 - 2015" célja a fogyatékos személyek esélyegyenlőségét előmozdító stratégia sikeres megvalósítása. Az akcióterv

intézkedései között helyet kapott a kulturális élet, a szabadidő, sport és rekreációs tevékenységekben történő akadálymentes részvétel biztosítása. Az akcióterv hangsúlyosan fontos eleme a társadalom figyelmének felhívása a fogyatékos emberek nehézségeire. A terv intézkedései érintik a középületek akadálymentes hozzáférését, a fogyatékos személyek lakhatását, a közterek és munkahelyek akadálymentességét, a sport, turizmus és szabadidő akadálymentes eltöltését, valamint a kulturális élet akadálytalan hozzáférését. Az akcióterv A fejezete megköveteli, hogy: a múzeumok és galériák mindent megtegyenek a kiállítóterek akadálymentes hozzáféréseinek biztosításáért. Az akcióterv alapjául a Kulturális Örökség Jogszabály szolgál, amely kötelezi a kulturális intézményeket arra, hogy kiállításaik fogyatékos látogatók számára is hozzáférhetőek legyenek (Kulturális Örökségért Jogszabály, 186. szakasz). A fogyatékos gyermekek, tanulók és felnőttek kedvezményes, vagy ingyenes jeggyel léphetnek be (Kulturális Örökségért Jogszabály, 185-187. szakasz). A múzeumoknak nem csupán az épített környezet akadálymentességéért kell tennie, hanem a kiállítások fogyatékos személyek számára hasznos oktatási célját is figyelembe kell vennie. Elengedhetetlen továbbá a kísérők belépésének törvényi szabályozása, ill. a mozgatható/tapintható másolatok elkészítése vak látogatók számára. A nemzetközi együttműködések részletezésekor fontos azt is megemlíteni, hogy Bulgária 2013. június 28-án aláírta a Marrakeshi Szerződést (World Organization of Intellectual Property), melynek célja a látássérült személyek nyomtatott kiadványokhoz való hozzáféréseinek biztosítása 2014 novemberében a bolgár Kulturális Minisztérium módosítást fogadott el, amely konkrét javaslatokat fogalmazott meg a hatályos törvény tökéletesítése céljából – az A fejezet célja a kulturális élet akadálymentes hozzáféréseinek elősegítése.

2.5.3 Magyarország

Magyarországon a múzeumokkal szemben támasztott elvárás, hogy az épített környezet és a szolgáltatások kialakítása oly módon történjen, hogy a látogatók minél szélesebb köre számára legyenek hozzáférhetőek. E célból 2008-ban megjelent egy kiadvány, melyben rehabilitációs mérnökök, múzeumi és gyógypedagógus szakemberek írnak a múzeumok akadálymentesítésének mikéntjéről, szem előtt tartva az eltérő fogyatékoságú populációk, köztük a látássérült személyek speciális szükségleteit (Árpásy, György, Kormányos, Pandula & Prónay, 2008).

A múzeumlátogatás és a múzeumi programokban való részvétel alapvető feltétele az épített környezet, a szolgáltatások és az információk akadálymentes hozzáférése (Árpásy, György, Kormányos, Pandula & Prónay, 2008). Az akadálymentesség megvalósulása három szempont alapján ellenőrizhető: a. az épület tömegközlekedéssel történő megközelítése és az épület

azonosítása, b. az épületbe történő bejutás és az épületen belüli közlekedés akadálytalan volta, és c. a szolgáltatásokkal kapcsolatos információk hozzáférhetősége a látogatás előtt és közben

A látássérült emberek akadálymentes múzeumlátogatását célzó kezdeményezések között mindenképpen említést érdemelnek a budapesti Szépművészeti Múzeum tapintható tárlatai. E tárlatok (Luxemburgi Zsigmond kora, A kopt művészet kincsei Egyiptomból) keretében kiállítási tárgyak és korhű öltözékek másolatai kerültek bemutatásra. E kiállítások egyike, „...És akkor megérkeztek az inkák” keretében a kiállítási tárgyak leírását az audio guidehoz magnókazettán rögzítették. Nemrégiben pedig egy ötnapos kiállítás keretében, együttműködésben a barcelonai Miro Múzeummal kerültek bemutatásra Miro festményeinek tapintható másolatai. A legutolsó, 5 hónapon keresztül működő tapintható tárlat keretében pedig Rembrandt nyolc képének kicsinyített, tapintható mása és korhű kiállítási tárgyak másolatai kerültek bemutatásra. A két utolsó tárlat a 90 Decibel Alapítvány anyagi támogatásával valósult meg – az alapítvány filmek és színházi produkciók audio narrációját készíti (www.90decibel.hu). A Kézzelfogható Alapítvány pedig 2013. óta egy tapintható vándorkiállítást működtet (<http://kezzelfogható.hu>). Országszerte számos akadálymentes múzeumi kezdeményezésről számolhatunk be, ezek némelyike nagyon sikeres volt, míg másokat a látássérült közönség heves kritikával fogadott. Elmondható ugyanakkor, hogy Magyarországon az oktatási intézmények és a múzeumok együttműködése egyre jellemzőbb.

Szintén érdemes megemlíteni, hogy egyre hangsúlyosabb a múzeumi dolgozók képzésének szerepe. A segítségnyújtás minősége nagyban múlik a múzeumi dolgozók fogyatékosággal kapcsolatos tudásán és hozzáállásán. A Múzeumi Oktatási és Képzési Központ szervezésében megvalósuló “Érted? – Értem! Hogyan fogadjuk fogyatékos embertársainkat múzeumainkban c. népszerű, négynapos képzés (<http://mokk.skanzen.hu/erted-ertem-hogyan-fogadjuk-fogyatekos-embertarsainkat-muzeumainkban.html>) keretében a résztvevők átfogó tudást kaptak az épített környezet és az infokommunikációs akadálymentesség, a fogyatékos személyek érdekvédelmi csoportjaival történő együttműködés, a látás-, hallássérült, a mozgáskorlátozott személyek speciális szükségletei, valamint az értelmileg akadályozott személyek számára szervezett, összetett tevékenységekről.

2.5.4 Románia

Romániában a múzeumok akadálymentes hozzáféréseinek témájában az alábbi néhány projektet tartjuk fontosnak kiemelni: a “Feel Art in 6 Museums” c. projektet az Association for the Urban Development szervezte, és az Orange Alapítvány támogatta. Legfőbb célkitűzései az alábbiak

voltak: a fogyatékos személyek múzeumi szolgáltatásokhoz való hozzáférését előmozdító eszközök bemutatása (pl. tapintható katalógusok, ábrák, domború térképek, audio guide, jelnyelvi tolmácsolás stb.), b. látogatások és ingyenes workshopok szervezése, c. a fogyatékosággal és az akadálymentes múzeumlátogatásokkal kapcsolatos tudás bővítése, elmélyítése

(<https://simtearta.wordpress.com/>, <http://www.simtearta.ro>).

Az "InclusivART" c. projekt, amely a román National Art Museum szervezésében valósult meg 2013-ban, komplex célcsoportja az érzékszervi, motoros, kognitív és emocionális sérüléssel/zavarral élők. A projekt a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg. A Művészeti Gyűjtemények Múzeumban (Art Collections Museum) egy speciálisan a sérült látogatók számára kialakított térben kerülnek elhelyezésre tapintható katalógusok és ábrák, valamint tapintható műtárgymásolatok. Az állandó kiállítás célja felhívni a figyelmet a múzeumi látogatók speciális célcsoportjaira, és számukra akadálymentes oktatási tér kialakítása.

További fontos kezdeményezések a "REHA for the Blind" (2014. május 29-30.), valamint a "Chance for the Blind" Alapítvány, a Román Nemzeti Könyvtár és a Nemzeti Fogyatékosügyi Tanács együttműködésében szervezett "A Világot Hallani és Tapintani" projekt.

E tevékenységek során: a. látássérült emberek és szervezeteik tanácskoztak az önálló hozzáférés lehetőségeiről, b. bemutatkoztak fogyatékos személyeknek speciális szolgáltatásokat nyújtó cégek, c. látássérült látogatók egy kiállítás keretében próbálhatták ki a fenti eszközöket, d. audio narrációval ellátott filmek nézése, e. sport és szabadidős tevékenységek akadálymentesítése

(<http://www.mnar.arts.ro/inclusivart/galerie-tactila>).

3. Kutatás (az Igényfeltáró Tanulmány második szakasza)

A BaGMIVI projekt elfogadott projektterve szerint az Igényfeltáró tanulmány (O1) második szakaszában átfogó kutatás készült, melynek menetét és eredményeit a következőkben ismertetjük. A kutatás 2014-2015 folyamán, három területen zajlott: a. látássérült tanulók speciális oktatási intézményeiben, az őket tanító gyógypedagógusok bevonásával (ezen intézmények a BaGMIVI projekt külső, érintett partnerei), b. látássérült személyek, c. múzeumi dolgozók (a múzeumok a BaGMIVI projektben projektpartnerek).

3.1 A kutatás céljai

A kutatás céljai az alábbiak:

a. Feltárni a látássérült gyermekeket tanító gyógypedagógusok látássérült gyermekekkel történő múzeumlátogatójaival kapcsolatos szükségleteit, tapasztalatait;

- b. Feltárni a látássérült személyek múzeumlátogatással kapcsolatos tapasztalatait, szükségleteit;
- c. Feltárni a múzeumi dolgozók látássérült látogatók akadálymentes fogadásával kapcsolatos szükségleteit.

3.2. Módszer 3.2.1. Minta

Amint fentebb említettük, a kutatás három területen zajlott, a 3 minta pedig az alábbiak szerint alakult:

a. Látássérült tanulók speciális oktatási intézményeiben (a projekt külső partnerei) dolgozó gyógypedagógus kollégák, összesen 50 fő, a projektben résztvevő országok (Görögország, Bulgária, Magyarország, Románia) valamelyikéből.

b. Látássérült személyek, összesen 71 fő a projektben résztvevő országok (Görögország, Bulgária, Magyarország, Románia) valamelyikéből.

c. Múzeumi dolgozók, összesen 55 fő, akik a projektben résztvevő országok (Görögország, Bulgária, Magyarország, Románia) valamely partnernézetében dolgoznak múzeumpedagógusként, tudományos munkatársként vagy biztonsági őrként (1. Táblázat).

1. Táblázat: Minta

	Görögország	Bulgária	Románia	Magyarország	Összesen
Résztvevők					
Gyógypedagógusok	8	10	6	26	50
Látássérült személyek	20	21	15	15	71
Múzeumi dolgozók	16	3	19	17	55

3.2.2. Kutatási eszközök, kutatási modell

Az igényfeltáró tanulmány összeállításához szükséges adatokat a gyógypedagógusoktól és a látássérült személyektől félig strukturált interjúk útján gyűjtöttük. Az interjúk az alábbi témakörök mentén készültek:

- A. Múzeumi tapasztalatok, benyomások
- B. Az akadálymentesség kérdései (segítő tényezők és akadályok)
- C. Társas interakciók (a múzeumi dolgozókkal, más látogatókkal)
- D. Javaslatok

A félig-strukturált interjúk készítése során feltett kérdések tehát a fenti témakörök köré csoportosultak. Az interjúnak e fajtája lehetővé teszi, hogy az interjú készítő személy további releváns kérdéseket tegyen fel, az interjúalanyoknak pedig módja nyílik véleményük kifejtésére és élményeik részletes elmesélésére (Cohen & Manion, 1994). Két, némiképp különböző útmutató

állt a gyógypedagógus kollégákkal interjút készítő személyek rendelkezésére, melyeket aszerint használtak, hogy a látássérült tanulókat oktató kolléga járt-e már diákjaival múzeumban. A látássérült személyek esetében is – a fentiekhez hasonlóan – két útmutató közül lehetett választani annak függvényében, hogy az interjúalany járt-e már múzeumban, azaz rendelkezett-e bármilyen tapasztalattal.

Az interjúk az interjúalanyok munkahelyén, szabadidős tevékenységük helyszínén (pl. látássérültek szervezeténél), vagy az otthonukban készültek. Minden résztvevő tájékoztatást kapott a BaGMIVI projektről, a kutatás céljáról, és természetesen annak anonim voltáról és bizalmas jellegéről. Az interjúk leírását és átírását követően a kvalitatív adatok (félíg-strukturált interjú) a tartalomelemzés módszerével történő vizsgálata következett (Dey, 1993). A kutatás harmadik területén, azaz a múzeumi dolgozóktól kérdőíves felmérés útján, főként zárt kérdések révén gyűjtöttünk adatokat.

3.3 Eredmények

Az alábbiakban ismertetjük a kutatás három területén (látássérült tanulók tanárai, látássérült személyek, múzeumi dolgozók) a múzeumok akadálymentes hozzáféréssel kapcsolatban kapott eredményeit.

3.3.1 Gyógypedagógusok (látássérült tanulók speciális iskolái)

A válaszadók több mint fele úgy nyilatkozott, hogy járt már diákjaival múzeumban. A múzeumlátogatáson már korábban részt vevők többsége vezetett látogatáson (speciális vagy általános), vagy múzeumpedagógiai programon járt. Azon tanárok esetében, akik úgy nyilatkoztak, hogy még nem jártak tanulóikkal múzeumban jellemző, hogy a “távolmaradás oka”, hogy ez nem képezi feladataik részét. További ok a tanulók súlyos fogyatékosága (pl. halmozottan sérült tanulók), a látássérült és halmozottan sérült tanulók számára megfelelő oktatási programok hiánya, a gyerekek életkora, az akadálymentesség hiánya, ill. hogy a tanár véleménye szerint az általa oktatott tantárgy vonatkozásában nem releváns a múzeumlátogatás.

Azok a tanárok, akik korábban már jártak látássérült tanulóikkal múzeumban, az alábbi tényezőket emelték ki: a. az akadálymentes hozzáférés érdekében tett intézkedések, b. a múzeumi dolgozók viszonyulása, c. oktatási programok és vezetett múzeumlátogatások, d. további személyek (pl. kísérők, tanárok) részvétele

(2. Táblázat).

Tehát minden olyan tanárt kértünk véleménye kifejtésére, aki azt jelezte, hogy korábban már járt látássérült tanítványaival múzeumban. A pedagógusok részletesen beszámoltak az általuk

tapasztalt akadályokról, ill. A múzeumok akadálymentesítésért tett erőfeszítéseiről. Elmondásuk szerint az akadálymentes hozzáférést nyújtó megoldások közül a kiállítási tárgyak, vagy azok másolatainak tapintható bemutatása volt, amely vagy a kiállítótérben, vagy a múzeum egy kijelölt területén volt biztosított. Amint azt korábban már említettük, a múzeumlátogatások terén tapasztalattal rendelkező gyógypedagógusok arról számoltak be, hogy vagy vezetett látogatás (általános vagy speciális) vagy múzeumpedagógiai program keretében látogatták meg a múzeumot. Ezeken kívül is fontos a verbális leírások szerepe. Többen említették, hogy a tudnivalókat a diákok legendák, történetek elmesélésébe ágyazva hallhatták. Az akadálymentes hozzáférés tényezői között szintén említésre került az audio guide, valamint a Braille feliratok. A tájékozódást elősegítő megoldások sorában említésre került a megfelelő fényviszonyok fontossága is.

További, sokak által említett tényező a múzeumi dolgozók látássérült látogatók fogadásával kapcsolatos attitűdje. A jó kommunikációs készséggel párosuló pozitív viszonyulás, a támogató légkör és a szóbeli leírások mind-mind hozzájárultak a múzeumok akadálymentesebbé tételéhez. A gyógypedagógusok szintén kiemelték a múzeumpedagógiai programok fontosságát, és hogy a tapintható tárlatokat további hasznos oktatási tartalommal töltik meg e foglalkozások. Az akadálymentes hozzáférést segítő megoldások sorában szintén említésre került az érzékelés különböző területeinek bevonása, így a szaglás és a hallás (pl. hangszer-múzeum), vagy egyéb interaktív tárlatok. Az akadálymentes hozzáférést segítő tényezők sorában végül kiemelték a tanárok saját szerepüket, ill. Más kísérők részvételét.

2. táblázat: A látássérült tanulók akadálymentes múzeumlátogatásait segítő tényezők

Az akadálymentes hozzáférést segítő eszközök/intézkedések	Tapinthatóság Szóbeli leírások Audio guide Információk braille-írással A kiállító tér megvilágítása Tájékoztató pontok
Múzeumi dolgozók pozitív viszonyulása	Elfogadás
Oktatási programok/vezetett túrák	Változatos tevékenységek Különböző érzékszervek Interaktív kiállítási tárgyak
Segítségnyújtás további személyektől	Tanárok Kísérők

Az akadálymentes múzeumlátogatást gátló tényezők sorában azok a gyógypedagógusok, akik már jártak tanulóikkal múzeumban, az alábbiakat említették: a. az akadálymentes hozzáférést segítő intézkedések teljes hiánya, b. a múzeumi dolgozók nem megfelelő viszonyulása, c. a múzeumpedagógiai programok/múzeumlátogatások lebonyolításának kérdései (3. táblázat).

A látássérült tanulók múzeumlátogatásait nehezítő tényezők sorában talán a legjelentősebb akadály a tapintás általi információszerzés lehetőségének hiánya, és hogy a kiállítási tárgyakat jellemzően üvegtárlókban helyezik el, a haptikus hozzáférés lehetősége korlátozott. Az érzékeléssel kapcsolatos akadályokon túl számos fizikai akadályról számoltak be a pedagógusok, így pl. a kerekesszékes látássérült tanulók nem tudnak a kiállítási tárgyakhoz elég közel menni. Szintén kevésbé akadálymentesek a feliratok, így a tanulók nem jutnak hozzá a kiállított tárgyakkal kapcsolatos információkhoz.

Bár a válaszadók többsége úgy nyilatkozott, hogy a múzeumi dolgozók „minden tőlük telhetőt megtesznek...”, nem kívánatos viselkedésükre is említettek példákat. Szintén gyakran felmerül a múzeumok akadálymentes hozzáférését elősegítő szisztematikus szakmapolitikai intézkedések hiánya. Az akadályozó tényezők sorában említésre került a múzeumok által az akadálymentes hozzáférés vonatkozásában nyújtott információk tévessége, esetleg hiánya is csakúgy, mint a látássérült és halmozottan sérült tanulók speciális szükségleteihez igazodó múzeumpedagógiai programok hiánya. A vezetett múzeumlátogatások és a múzeumpedagógiai programok

vonatkozásában nehézségként említették a programok túlzott hosszát, valamint a zsúfolt, zajos környezetet is.

3. táblázat: A látássérült tanulók múzeumlátogatásait akadályozó tényezők

Akadálymentes hozzáférést segítő intézkedések hiánya	Korlátozott taktilis hozzáférés Az épített környezet akadályai Infokommunikációs akadályok
Múzeumi dolgozók viszonyulása/tájékozottsága	Múzeumi dolgozók viselkedése Az akadálymentes hozzáféréssel kapcsolatos szisztematikus szakmapolitikai intézkedések hiánya Téves/hiányzó információk
Múzeumpedagógiai programok/Vezetett látogatások	Múzeumpedagógiai programok hiánya A tanulók szükségleteihez igazodó múzeumpedagógiai foglalkozások hiánya A vezetett látogatás hossza Bonyolult információk Zsúfolt és zajos környezet

A gyógypedagógusoknak a múzeumok látássérült tanulók számára történő akadálymentesítésével kapcsolatos javaslatai – függetlenül attól, hogy rendelkeztek-e tapasztalattal - az alábbiak voltak: a. az akadálymentes hozzáférést tett intézkedések, b. a múzeumokkal kapcsolatos szakpolitikai intézkedések, valamint a múzeumi dolgozók viszonyulása a fogyatékos emberekhez és e témában szervezett képzése, c. oktatási programok a múzeumban (4. táblázat).

Részletesebben: a válaszadók többsége a látássérült tanulók akadálymentes hozzáféréseinek kulcsaként említette, hogy (olyan esetekben, amikor egyúttal azok védelme is biztosítható) meg lehessen tapintani a kiállítási tárgyakat, vagy rendelkezésre álljanak azok tapintható másolatai, valamint egyéb tapintható anyagok. A szóbeli leírások és magyarázatok legalább annyira növelik a múzeumok látássérült tanulók esetében a kiállítások akadálytalan felfedezését, mint a taktilis hozzáférés. A gyógypedagógusok véleménye szerint az információk akadálytalan hozzáférése is elengedhetetlen Braille és nagybetűs, kontrasztos feliratok és tájékoztató füzetek formájában. Szintén említésre került a múzeumok honlapjának akadálymentesítése, ill. Hogy növelni kellene a

látássérült tanulóknak jelentős segítséget nyújtó audio guide és a vezetett múzeumlátogatások számát. Néhányan arra is kitértek, hogy a múzeumokban érdemes lehet a látássérült látogatók számára egy külön, akadálymentes teret kialakítani.

Végül a válaszadók kitértek a múzeumi terek elrendezésének kérdésére, megemlézték a megfelelő világítás nélkülözhetetlen voltát, valamint a tájékozódást segítő technikai megoldások szerepét. A személyi kérdések is fontosak, így a múzeumi dolgozók látássérüléssel kapcsolatos képzése, a támogató múzeumi személyzet, valamint a múzeumi dolgozóknak a múzeum akadálymentesítésében való aktív, érdeklődő részvétele.

A múzeumpedagógiai programok kapcsán hangsúlyozták, hogy jóval több és gyakoribb, látássérült tanulók számára szervezett foglalkozásra lenne szükség, és hogy azok az iskolai szünetek során is biztosítottak legyenek. Javasolt, hogy a foglalkozások változatosak legyenek, a tapintáson túl további érzékszervek együttes bevonására törekedjenek, és egyszerre csak kevés tanuló vegyen azokon részt. A válaszadók hangsúlyozták, hogy fontos a látássérülés-központú, személyre szabott megközelítés. A múzeumpedagógiai programok kapcsán végül említésre kerültek finansiális kérdések is.

4. táblázat: A gyógypedagógusok javaslatai a múzeumok látássérült tanulók számára történő minél akadálymentesebb hozzáféréseért

Az akadálymentes hozzáférést segítő intézkedések	Taktilis hozzáférés Szóbeli leírások Braille információk Nagyított információk Magas kontrasztú akadálymentes honlapok Audio guide, vezetett látogatások, szóbeli leírások Speciális terek látássérült látogatók számára Múzeumi terek megfelelő elrendezése Megvilágítás A tájékozódást segítő megoldások További infrastrukturális átalakítások Új technikai megoldások
--	--

Múzeumi dolgozók képzése/viszonyulása

Múzeumi dolgozók látássérüléssel kapcsolatos képzése
Speciális támogató személyzet
Az akadálymentes hozzáférés kialakításában való aktív részvétel

Oktatási programok

Szükségletekhez igazodó oktatási programok látássérült gyermekek számára
Múzeumpedagógiai programok változatossága
Múzeumpedagógiai programok gyakorisága
A foglalkozások változatossága, különböző érzékszervek használatával
Kiscsoportos/ Egyéni megközelítés
Financiális és egyéb, praktikus kérdések
Kommunikáció/Információ

3.3.2 Látássérült személyek

A látássérült válaszadók többsége járt már korábban múzeumban. Akik még nem jártak, a múzeumok akadálymentes hozzáféréseinek hiányát és a múzeumlátogatás lehetőségének hiányát említették, ill. hogy nem szeretnének múzeumba menni.

Azok szerint, akik jártak már múzeumban, az akadálymentes hozzáférést leginkább az alábbi tényezők segítik: a. az akadálymentes hozzáférést segítő intézkedések, b. a vezetett múzeumlátogatások, c. a múzeumi dolgozók pozitív viszonyulása, d. más személyek által nyújtott segítség (5. táblázat).

Elmondásuk szerint a látássérült személyek múzeumlátogatását leginkább a taktilis akadálymentesség segíti. Szintén fontos az audio guide és a szóbeli leírások, amelyek kapcsán beszéltek a leírás tartalmának, nyelvezetének és ritmusának szerepéről. A hozzáférést segítő tényezők sorában említésre kerültek a Braille feliratok is, valamint egyéb, tapintható segédanyagok, pl. tapintható térképek.

A válaszadók többsége kiemelte a vezetett látogatások – általános és speciális egyaránt – jelentőségét. A taktilis hozzáférés és a tárlatvezetők/kísérők együttes jelenlétét tartják a legtöbben a legjobb megoldásnak. A vezetett látogatások nem csupán az információszerzést könnyítik meg, hanem a múzeumban történő közlekedést és tájékozódást is.

A kiállítások akadálymentes hozzáféréseinek egyéb módjai, pl. – attól függően, milyen kiállításról van szó - a hangok is felmerültek.

A válaszadók ez esetben is beszéltek a múzeumi dolgozók attitűdjének szerepéről, valamint a szóbeli leírások fontosságáról. A múzeumi dolgozók kapcsán az is említésre került, hogy pozitív viszonyulásuk biztosítja, hogy a látássérült látogató azt érezhesse, örömmel látják a múzeumban.

A múzeumlátogatást megkönnyíti, ha a látássérült személy kísérelvel mehet – a kísérő lehet családtag, barát, vagy más segítő személy, aki segít a tájékozódásban, elmeséli a látottakat és felolvassa a feliratokat.

5. Táblázat: Látássérült személyek múzeumlátogatását segítő tényezők

Az akadálymentes hozzáférést segítő intézkedések	Taktilis hozzáférés Audio guide/Verbális leírások Braille információk Taktilis segédanyagok
Vezetett látogatások	Speciális vezetett látogatások Általános vezetett látogatások Egyéb érzékszervek
Múzeumi dolgozók pozitív viszonyulása	
Mások által nyújtott segítség	Család Barátok Segítő személyzet

Azon válaszadók, akik jártak korábban múzeumban, az alábbi akadályozó tényezőket említették: a. az akadálymentes hozzáférést előmozdító intézkedések hiánya, b. szakpolitikai kérdések és a múzeumi dolgozók, c. egyéb nehézségek (6. táblázat).

Az akadálymentes hozzáférést első sorban a taktilis hozzáférés hiánya, az üvegtárlók és kötelek jelentették. Fontos tényező az asszisztív technikamegoldások hiánya, valamint a nehezen hozzáférhető információk (pl. nem akadálymentes feliratok), a múzeumi terek nem akadálymentes elrendezése és az akadálymentes hozzáférést segítő technikai megoldások hiánya.

A válaszadók egy része megemlítette továbbá a múzeumi személyzet, az akadálymentes hozzáféréssel kapcsolatos információk hiányát, valamint hogy a kiállítási tárgyakhoz nem

lehet elég közel menni. Elmondásuk szerint nem könnyű a nyitvatartási időhöz és a látássérült látogatók számára szervezett speciális látogatások időpontjához igazodni. Végül beszéltek a vezetett látogatások tartalma, hossza és ritmusa kapcsán felmerülő nehézségekről, az akadálymentes hozzáférést elősegíteni hivatott megoldások funkciójának kérdéséről és nehezítő tényezőként említették a múzeumokban gyakran tapasztalható zsúfoltságot.

6. Táblázat: A látássérült személyek akadálymentes múzeumlátogatását gátló tényezők

Az akadálymentes hozzáférést segítő intézkedések hiánya	A taktilis hozzáférés hiánya Segítő technológiai megoldások hiánya Nem akadálymentes feliratok A látogatótér kialakítása
Múzeummal kapcsolatos szakpolitikák és személyi kérdések	Múzeumi dolgozók hiánya Információhiány Egyéb korlátozó tényezők Nyitvatartás
Egyéb akadályok	Interakció hiánya a vezetett látogatások során A vezetett látogatások tartalma, hossza és ritmusa Az elérhető megoldások tartalma és funkciója Zsúfoltság

Összegezve tehát a válaszadók szerint a látássérült személyek akadálymentes múzeumlátogatásának legfontosabb tényezői az alábbiak: a. az akadálymentes hozzáférést előmozdító intézkedések, és b. a múzeumokkal kapcsolatos szakpolitikák, valamint a múzeumi dolgozókkal kapcsolatos kérdések.

A válaszadók véleménye szerint az akadálymentes hozzáférést előmozdító intézkedések sorában legnagyobb hangsúlyt a taktilis hozzáférésre (lehetőség szerint az eredeti kiállítási tárgyak, vagy azok másolatai) kell fektetni. A válaszadók meglátása szerint a Braille feliratok és az audio guide a múzeumok szakmapolitikai alapvetései között kellene, hogy szerepeljenek. Az akadálymentes

hozzáférés javítása szempontjából ugyanakkor fontos a látogatótér kialakítása és elrendezése, a megfelelő világítás és a tájékozódás segítése.

A válaszadók beszéltek a múzeumi dolgozók fogyatékossgal kapcsolatos képzésének szükségességéről; fontos, hogy tudják, hogyan nyújtsanak segítséget és hogyan forduljanak a látássérült látogatókhoz. Elengedhetetlen, hogy rendelkezésre álljanak olyan kollégák, akik felvilágosítást nyújtanak látássérült vendégeknek.

A válaszadók végül kiemelték, hogy interaktívabb programokkal még vonzóbbá válhatnak a múzeumok látássérült látogatók számára.

7. Táblázat: Látássérült személyek javaslatai a múzeumok akadálymentesebbé tételéről

Az akadálymentes hozzáférést segítő intézkedések	Taktilis hozzáférés Braille információk Audio guide Múzeumok belső tere
Múzeummal kapcsolatos szakmapolitikai intézkedések, múzeumi dolgozók	Múzeumi dolgozók fogyatékossgal kapcsolatos képzése Kísérés Szóbeli leírások Elérhető személyzet Vezetett látogatások Akadálymentes kiállítások

3.3.3 Múzeumi dolgozók

Amint korábban említettük, a válaszadók a BaGMIVI projekt valamelyik partnern múzeumban dolgoztak. E múzeumok – egy régészeti, egy etnográfiai múzeum és két galéria – gyűjteményei, infrastrukturális jellemzői és a látássérült látogatókkal kapcsolatos tapasztalatai jelentősen eltérőek. A múzeumok sokféleségének is köszönhető, hogy sikerült a látássérült látogatók fogadásával kapcsolatos nehézségekről átfogó képet kapnunk. A muzeológus, múzeumpedagógus és a biztonságért felelős személyzet tagjai egyhangúlag kiemelték a fogyatékossgal és a látássérüléssel kapcsolatos képzés szükségességét. A képzés iránti igény annak ellenére jelentős, hogy a projektben résztvevő múzeumok mindegyike tesz – némelyikük már korábban is tett – lépéseket az akadálymentesség javítása érdekében. A kitöltött kérdőívek többségében megjelölték mind a „fogyatékossgal kapcsolatos képzés”, mind a „látássérüléssel kapcsolatos képzés” pontokat.

Ismerethiány mutatkozik továbbá az akadálymentes hozzáférést segítő megoldások terén, pl. hogy mit is jelent pontosan a „tapintható anyagok” (tapintható térképek és ábrák), az „audio/szóbeli leírások”, vagy a „környezeti adaptáció” (pl. megfelelő megvilágítás, a tájékozódást segítő taktilis és vizuális jelzések, a jó kontraszt, vagy a visszatükröződés megelőzése) fogalma. E tényezők mindegyike nagyon fontos látássérült látogatók számára. Egyes múzeumok dolgozóinak válaszaiban említésre került a „múzeumpedagógiai képzés” és az „oktatási programok hiánya” is.

4 Következtetések, összefoglalás

Az Igényfeltáró tanulmány nem csupán a közönségkutatás és közönségépítés, hanem az eltérő közösségek és közönség vonatkozásait tárja fel (Coxall, 2006).

Az igényfelmérés eredményei egyben alátámasztják a projekt során is bevált gyakorlatot, nevezetesen azt, mennyire fontos a helyi szervezetek és a látássérült személyek együttműködése a helyi közösség kulturális javainak akadálymentes hozzáférése céljából. Bár a múzeumok növekvő aktivitást mutatnak az akadálymentesítés terén, a látássérült látogatók túlnyomó részben még mindig csak intézményi keretek között, esetleg tanáraik szervezésében jutnak el múzeumba, holott az önrendelkezés azt feltételezné, hogy maguk is bármikor kezdeményezhetnek múzeumlátogatást. A jelen projekt összes résztvevője mélyen hisz a fogyatékosok társadalmi modelljében, az életminőség, az önrendelkező élet, az egyén különböző készségekkel való felruházása, az aktív részvétel és a függetlenség eszméiben.

A projektpartnerek mindegyike arról számolt be, hogy az ENSZ Egyezmény és az akadálymentesség biztosításáért tett nemzeti intézkedések hatása egyértelműen tükröződik a nemzeti szakpolitikai döntésekben és akciótervekben, a közintézmények és civil szervezetek programjaiban, az oktatási intézmények tevékenységeiben, az akadálymentességet népszerűsítő kampányokban és tudományos publikációkban egyaránt. Ugyanakkor még számos terület, mint az állandóság, a speciális szakértelem, a szakemberek képzése és az önrendelkezés kérdései továbbra sem kapnak kellő figyelmet. A számos kivételes kezdeményezés ellenére a fogyatékos, különösen a látássérült személyek sok akadályba „ütköznek” a múzeumokban.

Bár nem kívánunk általánosítani, a legtöbb esetben a múzeumok korlátozott hozzáférést nyújtanak korlátozott időtartamban és csupán egy adott időszakban. Az akadálymentesség kapcsán rendszeresen felmerül a múzeumi dolgozók akadálymentességgel, valamint a látássérült személyek tanulási sajátosságaival, kommunikációjával és a környezetük hozzáféréseivel kapcsolatos képzése és kompetenciája – ennek a képzési keretben tapasztalt hiányáról számolnak be maguk a múzeumi dolgozók is. Ezek tudatában különösen fontos lenne egy látássérüléssel kapcsolatos képzés szervezése minden egyes múzeum dolgozóinak számára. Ami a továbbképzés

lehetőségét illeti, fontos, hogy az egyetemek kidolgozzanak kurzusokat a témában, valamint kutassanak, publikáljanak és széles körben terjesszék a kapott eredményeket, nem csupán a fogyatékossgal kapcsolatos tudás bővítése, hanem a látássérült személyekre gyakorolt hatás és az egyén készségeinek fejlődését nyomonkövető kvantitatív és kvalitatív mérése céljából.

A látássérült személyeknek aktívan részt kell venniük eltérő tevékenységekben (köztük kulturális és sportprogramokon) a látogatást megelőző szervezés szükségessége nélkül, spontán kezdeményezés formájában, szabadidejük, kívánságaik és szükségleteik szerint.

Fontos, hogy lehetőségük legyen kézbe venni saját, az érdeklődésükhöz és vágyaikhoz igazodó szabadidős programjaik szervezését, hogy lehetőségük nyíljon az élet különböző területeivel kapcsolatos tapasztalatok megszerzésére, és a kultúra akadálytalan fogyasztására.

5. A kutatás korlátai

Hangsúlyozzuk, hogy a fentiekben ismertetett kutatás leíró jellegű; célja felmérni a I. látássérült személyek, II. Látássérült diákokat oktató gyógypedagógusok és múzeumi dolgozóknak a múzeumok akadálymentességével és a látássérült látogatók fogadásával kapcsolatos tapasztalatait és benyomásait. A kutatás második szakasza további adatgyűjtési lehetőséggel szolgált az 1. Szellemi termék elkészítéséhez (Igényfeltáró tanulmány). Nem vizsgáltuk a látássérült gyermekekkel foglalkozó gyógypedagógus válaszadók pontos szerepét és feladatkörét, és a kategóriák kódolási megbízhatóságát sem.

A résztvevők gondolatai ugyanakkor hozzáadott értéként egészítették ki az irodalomelemzés eredményeit (trianguláció), így az Igényfeltáró tanulmány (O1) pontos, átfogó képet ad a múzeumok és a látássérült személyek jelenlegi kapcsolatáról.

6. Irodalom

- Argyropoulos, V., & Kanari, C. (2015). Re-imagining the museums through "touch": Reflections of individuals with visual disability on their experience of museum-visiting in Greece. *ALTER,, European Journal of Disability Research* 9, 130-143.
- Arpassy, M., Gyorgy, E., Kormanyos, A., Pandula, A., & Pronay, B. (2008) *Museums for all? Guidelines and practice for accessible exhibition design*. FSZK, Budapest. ISSN 17897033, ISBN 978-963-06-4594-2; <http://fszk.hu/wp-content/uploads/Muzeumok- Mindenkienek.pdf>. Retrieved 31st, March, 2015.
- Asideri, D. (2004). Tactual Museum. In A. Tsitouri (Ed.) *Access of people with disabilities in spaces of culture and sport. Proceedings* (pp.136-138). Athens: Ministry of Culture (in Greek).
- Axel, S. E., & Levent, S. N. (Eds.) (2003). *Art beyond sight. A resource guide to art*.

- Creativity and visual impairment*. New York: AFB Press. Barnes, C., Mercer, G., & Shakespeare, T. (1999). *Exploring disability. A sociological introduction*. Cambridge: Policy Press.
- Benaki, I. (1991). The Tactile Museum at the Lighthouse for the Blind in Athens, Greece. In *Museums without barriers. A new deal for disabled people* (pp. 143-146). Fondation de France/ICOM. London: Routledge.
- Black, G. (2005). *The engaging museum. Developing museums for visitor involvement*. London - N.Y.: Routledge.
- Boussaid, M. (2004). Access of individuals with visual impairments: Reality and prospects. In A. Tsitouri (Ed.) *Access of people with disabilities in spaces of culture and sport. Proceedings* (pp.55-59). Athens: Ministry of Culture (in Greek).
- Candlin, F. (2003). Blindness, art and exclusion in museums and galleries. *Journal of Art and Design Education*, 22 (1), 100-110.
- Chaitas, C., & Trada, A. (2010). When objects are being touched ..., *The Museum* 7, 4-13. Centre of Museum Research, University of Athens, Retrieved 19th, February, 2015 from <http://www.museum-studies.uoa.gr/teyxos7.pdf>, (in Greek).
- Cohen, L., & Manion, L. (1994). *Research methods in education*. London-New York: Routledge
- Coxall, H. (2006). Open minds: Inclusive practices. In H. H. Genoways (ed.) *Museum philosophy for the twenty-first century* (pp. 139-149). United States: Altamira Press.
- De Coster, K., & Loots, G. (2004). Somewhere in between touch and vision: In search of a meaningful art education for blind individuals. *Journal of Art and Design Education*, 23 (3), 326-334.
- Dey, I. (1993). *Qualitative data analysis. A user-friendly guide for social scientists*. London: Routledge.
- Dodd, J., & Sandell, R. (1998). *Building bridges. Guidance on developing audiences*. London: Museums and Galleries Commission.
- EBU (2012). *EBU Access to culture survey 2012. Mapping current levels of accessibility to cultural venues and activities in Europe*, Retrieved February 14th, 2015, from <http://www.euroblind.org/working-areas/access-to-culture/nr/1315>.
- Emmanouil, M., & Avgoulas, V. (2011). The response of special audience to the educational programme for people with visual impairments of the exhibition "The Pre-Columbian Art in Benaki Museum". Evaluation of demand and supply in cultural goods. *Proceedings of the 2nd Greek Conference in Special Education* (pp.397-406). Athens: Grigoris (in Greek).

- Ginley, B. (2013) Museums: A whole new world for visually impaired people. *Disability Studies Quarterly*, 33 (3), Retrieved, 15th, February, 2015 from <http://dsq-sds.org/article/view/3761/3276>
- Hayhoe, S. (2013). A practice report of students from a school for the blind leading groups of younger mainstream students in visiting a museum and making multi-modal artworks. *Journal of Blindness Innovation and Research*, 3(2), 1-11.
- Hayhoe, S. (2013a). The philosophical, political and religious roots of touch exhibitions in 20th century British museums. *Disability Studies Quarterly* 33 (3). Retrieved 15th, January, 2015 from <http://dsq-sds.org/article/view/3760/3273>.
- Hellenic Parliament (2013). Greek Constitution, Retrieved 17th, January, 2015 from http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/SYNTAGMA1_1.pdf.
- Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museum and education. Purpose, pedagogy, performance*. London - N.Y.: Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (Ed.) (1999). *The educational role of the museum*. London: Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (1999a). Education, communication and interpretation: Towards a critical pedagogy in museums. In E. Hooper-Greenhill (Ed.) *The educational role of the museum* (pp. 3-27). London: Routledge.
- Hetherington, K. (2003). Accountability and disposal: Visual impairment and museum. *Museum and Society*, 1 (2), 104-115.
- Hetherington, K. (2000). Museums and the visually impaired: The spatial politics of access. *The Sociological Review*, 48 (3), 444-463.
- Kalou, A. (2012). Myrtis. Facing the past, experiencing the present. *Journal for Accessible Environments, Access by Design*, 130, 14-18.
- Kanari, C. (2014). Museums and their educational input in primary students with disabilities or/and special educational needs. *TA EKPAIDEYTIKA 109-110*, 61-73 (in Greek).
- Kanari, H., & Argyropoulos, V. (2014). Museum educational programmes for children with visual disabilities. *The International Journal of the Inclusive Museum*, 6 (3), 13 - 26.
- Kanari, H., & Vemi, V. (2012). Museum educational Programmes for children with disabilities. Current practices in Greece. In Prachalias, Chr. (Ed.), *Proceedings of the 8th International Conference of Education, 5-7 July, 2012, Samos Island, Greece* (pp. 984989). Research of Training Institute of the East Aegean (INEAG), Greece.
- Konstantios, N. (2008). Museum for all? The European Programme ACCU. *ILISSIA*, 2, 30 - 35. Ministry of Culture and Tourism - Byzantine and Christian Museum (in Greek).

- Landau, S. (2010) Tactile mapping for cultural and entertainment venues. White Paper developed for Exhibit Design Relating to Low Vision and Blindness: Indiana. University, IN: Bloomington, 1-13. Retrieved 3rd, March, 2015 from http://www.touchgraphics.com/publications/Tactilemapping-Landau.pdf?id=djngnsb_827cmfkq3kd
- Law 4074/2012. Validation of the convention on the rights of persons with disabilities, ΦΕΚ 88/A/11-4-2012 (in Greek).
- Levent, N., Kleege, G., & Muyskens Pursley, J. (2013). Guest editors' introduction: Museum experience and blindness. *Disability Studies Quarterly* 33, (3). Retrieved 4th, January, 2015, from <http://dsq-sds.org/article/view/3751>
- Levi, S., A., (2005). Beyond vision: Integrating touch into museums. The Tactile Museum of the Lighthouse for the Blind in Athens, Greece. *The Braille Monitor*, 48 (6), Retrieved 26th, January, 2015 from <http://www.nfb.org/images/nfb/Publications/bm/bm05/bm0506/bm0506tc.htm>
- McGinnis, R. (1999). The disabling society. In E. Hooper-Greenhill (Ed.), *The educational role of the museum* (pp. 278-287). London: Routledge.
- Merriman, N. (1999). Opening up museums to the public. *Archaeology and Arts* 72, 43-46 (in Greek).
- Ministry of Culture (2004). *National action plan of the ministry of culture for the european year of people with disabilities, 2003. Educational activities*. Athens. (in Greek).
- Moussouri, T. (2007). Implications of the social model of disability for visitor research. *Visitors Studies*, 10 (1), 90-106.
- Nakou, E. (2010). The museum as space of various educational perceptions and practices. General notes based on research in universities and museums in Greece. In B. Vemi & E. Nakou (Eds), *Museums and education* (pp. 319-333). Athens: Nisos (in Greek).
- Oliver, M. (1990). *The politics of disablement*. London: Macmillan.
- Pearson, A. (1991). Touch exhibitions in the United Kingdom. In *Museums without barriers. A new deal for disabled people* (pp. 122-126). Fondation de France/ICOM. London: Routledge.
- Pearson, A., & Aloysious, C. (1994). *The big foot. Museums and children with learning difficulties*. London: Trustees of the British Museum. British Museum Press.
- Reich, C., Lindgren-Streicher, A., Beyer, M., Levent, N., Pursley, J. & Mesiti, L A. (2011). *Speaking out on art and museums: A study on the needs and preferences of adults who are blind or have low vision. Report*. Museum of Science, Boston & Art Beyond Sight, Retrieved 15th January, 2015 from

https://www.imamuseum.org/sites/default/files/attachments/IMA_ABS_Speaking_Out_on_Art_and_Museums_Report_1.pdf.

- Rosenberg, F., Schroder, L., & Wheelock, F. P. (2003). Museum and school collaborations. In E. S. Axel & N. S. Levent (Eds.) *Art beyond sight. A resource guide to art. Creativity and visual impairment* (pp. 364-373). New York: AFB Press.
- Sandell, R. (2002) (Ed.). *Museums, society, inequality*. London: Routledge.
- Sandell, R., & Dodd, J. (2010). Activist practice. In R. Sandell, J. Dodd & R. Garland- Thomson (Eds.), *Re-presenting disability. Activism and agency in the museum* (pp. 3-22). London: Routledge.
- Shepherd, H. (2009). Inclusion and museums: Developing inclusive practice. *British Journal of Special Education*, 36 (3), 140-145.
- Snyder, J. (2003). Verbal description: The visual made verbal. In E. S. Axel & N. S. Levent (Eds.), *Art beyond sight. A resource guide to art. Creativity and visual impairment* (pp. 224-228). New York: AFB Press.
- Tsitouri, A. (2005). Universal access for people with disabilities: Reality of utopia? *Tetradia Mouseiologias* 2, 37-42 (in Greek).
- Tsitouri, A. (Ed.) (2004). *Access of people with disabilities in spaces of culture and sports. Proceedings of Conference Access of People with Disabilities in Spaces of Culture and Sports, Thessaloniki 30 October - 1 November 2003*. Athens: Ministry of Culture (in Greek).
- United Nations (1948). *Universal Declaration of Human Rights*, Retrieved 25th, November, 2014 from <http://www.un.org/en/documents/udhr/>
- United Nations (2006). *United Nations Conventions on the Rights of Persons with Disabilities*, Retrieved 25th, November, 2014 from <http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/convtexte.htm#convtext>
- Velioti-Georgopoulou, M., & Tountasaki, E. (Eds.) (1997). *Museums and people with special needs: Experiences and perspectives*. Athens: Gutenberg (in Greek).
- Vemi, V., & Kanari, H. (2008). School teachers and museum education: A key factor in expanding the inclusive character of museums. *The International Journal of the Inclusive Museum*, 1, 1-8.
- Vergo, P. (1989) (Ed.). *New museology*. London: Reaktion Books.
- Weisen, M. (2008). How accessible are museums today? In H. J. Chatterjee (Ed.) *Touch in museums. Policy and practice in object handling* (pp. 243-252). Oxford-New York: BERG.

Ziebarth, B. (2010) What visitors with vision loss want museums and parks to know about effective communication (White paper). Indiana University, IN: Bloomington, 1-14. Retrieved 3rd, March, 2015 from http://www.ncaonline.org/docs/effective_communication-ziebarth.pdf.

Network References - Open Educational Resources

Act XCII and Optional Protocol (Ratification of the „Convention on the Rights of Persons with Disabilities, UN 2006, by the Hungarian Parliament) (2007) http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0700092.TV#lbj5param. Downloaded: 31st, March, 2015.

Art Beyond Sight Organisation. <http://www.artbeyondsight.org/index.php>. Downloaded: 26th, March, 2015.

Castellano, C., Museum-School Partnerships, <http://www.artbeyondsight.org/handbook/az-museum-school.shtml>. Downloaded 25th, February, 2015.

"Erted?! - Ertem!?" - Hogyan fogadjuk fogyatekos embertarsainkat múzeumainkban?", <http://mokk.skanzen.hu/erted-ertem-hogyan-fogadjuk-fogyatekos-embertarsainkat-muzeumainkban.html>, Downloaded 26th, March, 2015.

"Feel Art in 6 museums", <https://simtearta.wordpress.com/>, Downloaded: 20th, February, 2015.

International Council of Museums (ICOM), Organization. <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>. Downloaded: 16th, October, 2014.

InclusivART", Art Collection Museum, <http://www.mnar.arts.ro/inclusivart/galerie-tactila>, Downloaded: 10th March, 2015.

Kezzelfogható Alapítvány (Tangible Foundation) <http://kezzelfogható.hu/english/english.php> Downloaded: 14th, March, 2015.

MOK (Museum Education Centre) http://mokk.skanzen.hu/home_en.html, <http://mokk.skanzen.hu/courses.html> Downloaded: 16th, March, 2015.

National Archaeological Museum, Athens <http://www.namuseum.gr/museum/pressreleases/2009/pr05-2009/pressrelease05-gr.html>, Downloaded: 8th, December, 2014.

National Disability Program (2005-2013, 2015-2020); <http://www.kormany.hu/download/b/b5/20000/Fogyat%C3%A9koss%C3%A1g%C3%B1Cgyi%20Program.pdf> Downloaded: 31st, March, 2015.

State Museum of Contemporary Art,
<http://greekstatemuseum.com/kmst/education/accessibility.html>. Downloaded 15th, December,
2014.

Tactual Museum, Lighthouse of the Blind of Greece. <http://www.tactualmuseum.gr/indexe.htm>.
Downloaded 15th, December, 2014.

90 decibel Project, <http://90decibel.org/hu>. Downloaded, 29th, March, 2015.